

Koko ammattilaisketjun velvollisuus? Lapsen oikeudet huostaanoton päätöksenteossa

Idea Childs Rights ja Korjaavat liikkeet –hankkeiden tuloksia

Virve Toivonen HY & Laura Kalliomaa-Puha TAU

- IDEA-kysely huostaanoton päätöksenteossa oleville ammattilaisille kesällä 2017
 - (Improving Decisions through Empowerment and Advocacy; Building Children's Rights Capacity in Child Protection Systems, <https://ideachildrights.ucc.ie/>) (EU:n Rights, Equality and Citizenship –ohjelma)
 - N=115 hallinto-oikeuden tuomareita, esittelijöitä ja asiantuntijajäseniä, asianajajia, edunvalvoja ja sosiaalityöntekijöitä
- Korjaavat liikkeet –hanke (Alli Paasikiven säätiö)
 - Kolmen hallinto-oikeuden ratkaisut rajoitustoimista 6 kk ajalta 2016
 - N=85, joista 25:stä myös valitusasiakirjat
 - Asiakirja-aineisto: kaikki vuosina 2014-2016 tehdyt, huostaanoton lakkauttamista koskevat ratkaisut kolmesta hallinto-oikeudesta.
 - N=125. Lopullisia asiaratkaisuja n=95. Valitusasiakirjat yhdestä hallinto-oikeudesta (n=60)

Ammattilaisten käsityksiä
yhteistyöstä ja miltä se näyttää
tuomioistuinaineistossa

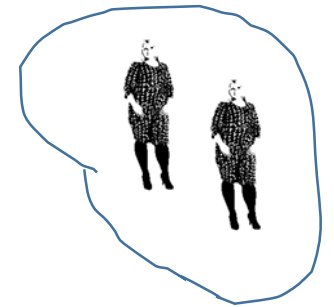
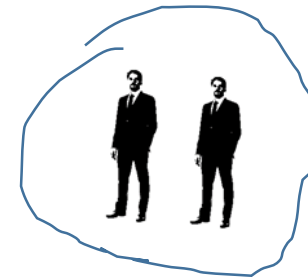
Huostaanoton päätöksenteon ammattilaiset ja heidän roolinsa

- Sosiaalityöntekijät
- Hallinto-oikeustuomarit
- Hallinto-oikeuksien asiantuntijajäsenet
- Asianajajat ja avustajat
- Edunvalvojat
- Ja lääkärit, opettajat, terveydenhoitajat...

Mitä ammattilaiset ajattelevat yhteistyöstä?

- ”Se, että kaikki osapuolet ymmärtävät, että asiaa ollaan yhdessä selvittämässä, sitä mikä lapselle oikeasti kyseisessä tilanteessa olisi paras ratkaisu. ---”(Osallistuja 115)
- Saman ammattiryhmän sisällä yhteistyö sujuu
- Luotetaan oman alan ammattilaisiin
 - ≠ asianajajat
 - Hallinto-oikeuksiin luotettiin
- Lapsen etu ja vanhemman asianajaja, lapsen etu ja lapsen asianajaja?

- ”--- Se, että avustajana pystyn saamaan päämieheni ymmärtämään ja hyväksymään lapsen hyvinvoinnille tärkeät asiat. Sitten minäkin avustajana voin rakentaa edellytyksiä hyvälle lopputulokselle. Jos päämies ei hyväksy keskeisiä ajatuksiani, en pääse rakentamaan yhteistyötä, kun päämiehen tavoitteet ovat usein silloin sen vastaisia.--” (Osallistuja 62)

Hyvän yhteistyön resepti

- Selkeät roolit, kunnioittava käytös, asioiden tarkastelu lapsen kannalta, toisten kuuleminen, hyvä tiedon kulku, oman ja toisten roolien tunteminen, hyvät vuorovaikutustaidot, riittävä osaaminen ja riittävä aika huostaanottoasian käsittelyyn
- ”Että kaikki arvostavat toistensa osaamista ja myös luottavat eri ammattiryhmien osaamiseen.” (Osallistuja 107)
- Vielä paremmaksi: yhteiset koulutukset

Entä käytännössä?

Käytännössä sosiaalityöntekijät ja oikeuden jäsenet varsin samanmielisiä:

- Pääsääntöisesti valitukset eivät menesty
 - Huostaanottojen purkua esittäneistä 85% hylättiin
 - Esim. muutosta kasvuolosuhteissa hallinto-oikeudet ja lastensuojeluviranomaiset arvioivat pitkälti samoin
 - Rajoitustoimia koskevissa päätöksissä 57/85 ei muuttunut

Ammattilaisten käsityksiä lapsen osallisuudesta ja miltä se näyttää tuomioistuinaineistossa

Mitä ammattilaiset ajattelevat lapsen osallisuudesta?

- Kaikki ammattilaisryhmät pitivät kyselyssä ”erittäin tärkeänä” lapsen oikeutta osallistua oman huostaanottoasian käsittelyyn
- Kaikki ammattilaisryhmät pitivät kyselyssä ”erittäin tärkeänä” lapsen henkilökohtaista tapaamista arvioidessaan lapsen esittämää mielipidettä

Silti

- Lapsen tapasi henkilökohtaisesti usein vain sosiaalityöntekijä, oikeuden jäsenet joskus, asianajajat harvoin
- Vanhempia sosiaalityöntekijät ja asianajajat tapasivat usein, oikeudessa toimivat harvoin
- Käytössä (vain) jonkun verran lapsille suunnattua materiaalia ja lapsiystävällisiä käytäntöjä tuomioistuinmenettelyssä

- Suurimpina esteinä pidettiin:
 - Omaa epävarmuutta, vaikeutta saada kontaktia lapseen
 - Asianajajien ja hallinto-oikeuksien jäsenien mukaan isoin este lasten kanssa työskentelyn vähäisyys
- Aikuiset ovat vaikuttaneet lapsen mielipiteisiin
- Ajan puutetta

Entä käytännössä?

- Aikuinen käyttää lapsen näkemyksiä ennen kaikkea tukemaan omaan näkemystään: lapsen ääni kuuluu, kun se tukee hallinto-oikeuden lopputulemaa/vanhemman kantaa: oikeutta elää syntymävanhempansa kanssa.
 - Huostaanoton purkua koskevissa tapauksien perusteluissa lasta usein vain kuvailtiin ja yleensä toisten toimesta
 - 29%:ssa lapsi mukana itse (myös muutama alle 12-vuotias)
 - Lapsi lähes näkymätön 16 %:ssa
- Tuomioistuimien järjestelmä virheiden korjausjärjestelmänä ei kovin tehokas lasten osallisuuden kannalta?
 - Lapsi oli tehnyt huostaanoton puruista kaksi valitusta 95:stä, joista toisen lapsi peruutti ennen päätöstä; rajoitustoimista lasten valituksia kolme 85:stä. Valitukset teki useimmiten äiti
 - Pitkät käsittelyajat
- Perustelut ja koettu oikeudenmukaisuus
 - Lapsen edun avaaminen suppeaa; esim. huostaanoton purkutapauksissa eri toimenpidevaihtoehtojen vertailu puuttuu
 - ”Tulkki” tarpeen

- Virve Toivonen, Laura Kallioma-Puha, Jatta Muhonen, Anne Haarala-Muhonen: Ammattilaisten yhteistyö huostaanottoasioissa. Defensor Legis N:o 1/2019, 44-57.
- Tarja Pösö, Virve Toivonen, Laura Kallioma-Puha: "Haluaa kotiin äidin luo" – erimielisyydet ja lapsen etu huostaanoton jatkamista koskevista valituksista ja hallinto-oikeuden ratkaisuissa. Oikeus 2019 (48); 3, 218-235.
- Laura Kallioma-Puha, Tarja Pösö, Virve Toivonen: Error correction of restrictive measures: appeals made by young people in care. Young. Arvioitavana.
- Virve Toivonen, Jatta Muhonen, Katre Luhamaa, Laura Kallioma-Puha, Judit Strömpl: Child Participation in Child Welfare Removals: A Comparative Analysis of Attitudes and Practices of Finnish and Estonian Professionals. Valmisteilla.

Kiitos!

